

A Selyemút nyomán (3. rész)

Ashgabat, a Türkmenbasi szobra

MAKLEIT LÁSZLÓ
(szöveg és kép)

Üzbejisztán elhagyását követően egy másik világba csöppentünk, amikor beléptünk Türkmenisztánba. Ahhoz, hogy valahová belépjünk, a legtöbbször elég egy pillanat. Na, nem így Türkmenisztán esetében.

Az előzetesen beszerzett vízumunk ellenére egy sor vizsgálaton kellett átesni. Először lázat mértek, és az eredményt egy kockás füzetbe könyvelték. Azután következtek dokumentumaink, külön személy ellenőrizte az útlevelet, egy másik a vízum meglétét, a harmadik a számát és így tovább. Közben előkerült a számítógép, bekönyvelték adatainkat és leendő szállásunk címét.

Igazán nem voltunk meglepve, már itthon, a vízum igénylésekor pontosan fel kellett tüntetni, melyik hó hányadikán, melyik átkelőn lépünk az ország területére, illetve mikor és hol hagyjuk el Türkmenisztánt. Végül még egy alapos csomagellenőrzés volt hátra, és megnyílt a világ egyik legzártabb országának bűvös kapuja.

ELSŐ MEGÁLLÓNKAT KONYE-URGENCIS JELENTETTE

Ez valaha birodalmi főváros és a Selyemút egyik legnagyobb városa volt. Dzsingisz kán, majd Timur Lenk hadjáratait követően teljesen elpusztult. Később újjáépült, de korábbi fényét sohasem nyerte vissza. A régi emlékek felkeresése előtt még egy fontos feladatunk volt, a pénzváltás. Azt hallottuk, a bazárban járunk a legjobban. A hír igaznak bizonyult, egy dollárért a bankban három és fél türkmen manátot adtak volna, a bazárban viszont – nem tévedés – tizennyolcat kaptunk.

Konye-Urgencis fő látnivalóit a nekropolisz mauzóleumai jelentik. A műemlékek állapota elhanyagoltabb, mint Üzbejisztánban, történelmi jelentőségük miatt mégis bekerültek az UNESCO világörökségei közé. A területhez kis múzeum is tartozik. A bejáratnál meg kellett adnunk útlevelelünk és vízumunk számát, állampolgárságunkat, születési adatainkat, majd közölték: Fényképezni tilos! Aki úgy gondolja, ez már a pokol kapuja, téved. Ahhoz még 270 kilométert kellett autózni.

Viszonylag hamar sikerült járművet szerezni, és meg sem álltunk a Kara-kum-sivatag közepéig. Itt történt 1971-ben, hogy földgázkutatás közben a

Ashgabat, színház

Ashgabat – szépnek látszik

geológusok véletlenül egy felszínhez közeli gázbarlangba jutottak, amibe a fúrótorony is beszakadt. A robbanás elkerülése végett a szivárgó gázt begyűjtötték, gondolván, hogy pár nap múlva kialszik. A barlang azonban másképp tervezte, és közel ötven év óta folyamatosan lángol.

A helyszínek a népnyelv a Derweze/Darvaza, vagyis a Kapu nevet adta, mert a pereméről a mélybe tekintve úgy tűnik, mintha a pokol tornácán állnánk. Korábban a kráter betemetése is

Ashgabat, diákok

szóba került, ennek azonban semmi jelét nem láttuk. A barlang száját ma már kerítés veszi körül, közelében pedig egy élelmes vállalkozó néhány szálláshelyet alakított ki, sátrat is lehet bérelni. Erdemes itt éjszakázni, mert a pokol kapuja naplemente után igazán látványos.

A SIVATAG ELHAGYÁSA UTÁN A FŐVÁROSBA AUTÓZTUNK

Némi keresgélés után hátizsákos turistáknak megfelelő szállásra akadtunk. Első célpontunkat a főváros közelében Nisa erődítménye jelentette, ahová helyi autóbusszal szeretettünk volna eljutni. Először azt kellett kideríteni, hol van a buszpályaudvar, majd pedig azt, melyik járat közelkedik Nisa felé.

Szerencsére a hivatalos szervek merevségével szemben az átlagemberek meglepően közvetlenek és segítőkészek bizonyultak. Gondot jelent viszont, hogy a lakosság egy része még oroszul sem beszél, egyedül türkmenül tud. Végül egy hölgy addig kérdezősködött, míg minden információ összeállt, és felszállhattunk a kiszemelt járműre.

Navigáción követtük az útvonalat, és amikor a sofőr más irányba kanyarodott, annak rendje és módja szerint leszálltunk. Gyalog folytattuk utunkat az 1–2 kilométerre lévő célpont felé. Közben egy busz lassított mellettünk, az utasok pedig nekünk integettek. Kiderült, ez a mi buszunk, ami egy kitérőt tett, végállomása pedig épp a romterület hátsó falánál található.

Megérkezésünk után alig sétáltunk pár lépést, egy fiatalasszonnyal találkoztunk, aki nagy tál lángossal a szomszédos házba indult. Gondolkodás nélkül megkínálta öt fős csapatunkat, ketten közülünk el is fogadták a finomságot. Így meg sem sértettük, de nem is nyúltuk le a tányér teljes tartalmát.

Újabb néhány méter megtételét követően egy férfi szólított meg. Három szót beszélt németül, kettőt angolul, még valamit oroszul is, de ezt ügyesen variálta. Annyit sikerült mondandójából kihámozni, hogy most az erődítmény hátsó falánál vagyunk, a bejáratához óriásit kell kerülni. De amennyiben megnézzük a családi fotóit, átmászhatunk a kerítésen, és máris a romterületen találjuk magunkat. Így nemcsak időt spórolunk, de a belépti díjat is megtakarítjuk. Végül ő is velünk tartott, bár a nyelvi nehézségek nem tették lehetővé, hogy profi idegenvezetést nyújtson számunkra.

Az ősi Nisa megalapítása a Kr. e. 3. századra esik, s ez lett a Pártus Birodalom első fővárosa. A pártusok a Kr. e. 3. századig ellenőrizték a Selyemúton zajló kereskedelmet, míg a terjeszkedő Római Birodalom véget nem vetett függetlenségüknek. Erődítményük szárított téglából emelt falai hosszú évszázadokig pihentek az ismeretlenségben, míg végül az 1930-as években elkezdődött feltárásuk. Az építőanyag jellege

A Darvaza gázkrátere

Pillantás a gázkráterbe

ASHGABAT

A romoktól néhány kilométerre modern metropolisz húzódik, Türkmenisztán fővárosa, Ashgabat. „Átmenet Las Vegas és Phenjan között” – írja róla egy népszerű útikönyv. Egy mondatban nehéz

Ashgabat, az elnök lovas szobra

lenne ennél találékosabban jellemezni a várost. Ahhoz, hogy megértsük, mi vezet ehhez a kettőséghöz, néhány évtizedet vissza kell utazni az időben.

A Szovjetunió széthullását követően, 1991-ben a korábbi tagállam, a Türkmen Szovjet Szocialista Köztársaság vezetője, Saparmurat Nyjazov (ejtsd: Nijazov) ragadta magához a hatalmat. Nem is engedte el 2006-ban bekövetkezett haláláig, s közben a személyi kultusz tökélyre fejlesztésén fáradozott. Államfő, kormányfő, a hadsereg főparancsnoka és az akadémia elnöke volt egy személyben. Az ország akkor működő mindkét politikai pártjának ő lett az elnöke. Nem csoda, hogy 1999 után a türkmének atyjának, vagyis Türkmenbasinak kellett nevezni.

Az iskolákban a tanítás minden nap a „Nép, Haza, Türkmenbasi” szlogennel kezdődött. Az ő képe jelent meg a nemzeti valután, az állami tévé logóján. 2001-ben betiltotta a színházat, az operát, a kortárs zenét, valamint a fővárosiak

kivételével bezáratta a kórházakat. Néhány nap-tári hónapot saját magáról és családtagjairól nevezett el. Végül már azt terjesztette magáról, hogy próféta, egyre fiatalodik, sőt halhatatlan. A volt elnök aranyozott szobrainak jó része ma is megtalálható szerte a fővárosban. És aki úgy gondolja, hogy ezt már nem lehet fokozni, alaposan téved.

A diktátor Ruhnama (A lélek könyve) címmel kétkötetes kiadványt jelentetett meg a türkmének erkölcsi útmutatójaként. Úgy vélte, népének nincs is szüksége más könyvre, mint saját művére és a Koránra, ezért betiltotta a könyvtárakat. A Ruhnama később az oktatás része lett, volt egyetem, ahol kizárólagos tananyagul szolgált, de ismerni kellett például a jogosítvány megszerzéséhez is. A könyv hatalmas szobrát estéként egy gépezet kinyitotta, majd részleteket mutatott be az alkotásból.

A TÜRKMENBASI HALÁLA UTÁN

Helyettese és egyben fogorvosa, Berdimuhamedow követte az elnöki székben. A személyi kultusz legvadabb hajtásait lenyírta, visszakeresztelte a hónapokat, és eltávolította a korábbi elnök egyik szobrát, ami mindig a nap felé fordult. A hatalmi struktúra azonban alapvetően nem változott. Az ország gázvagyonja állandó bevételt biztosít a költségvetésnek, és lehetővé teszi a központi elosztást. Gyönyörű, parkosított városnegyedek épültek, a szökőkutakban csobog a víz, a pázsiton élén áll a fű.

A díszlet idilli, valami viszont nagyon hiányzik. A tereken és a parkokban nincsenek szaladgáló gyermekek, sétáló fiatal párok, beszélgető nyugdíjasok. Egyáltalán senki sincs, csak rendőrök. A legtöbb helyen tilos a fotózás, a hivatalok közelében vannak olyan útszakaszok, ahol még sétálni sem szabad.

Az ország jelenlegi vezetője nem állítottatott magának aranyozott szobrokat, népe azonban ragaszkodott hozzá, hogy legalább egy emlékmű megörökítse szeretett vezérüket. Sokat nem gondolkoztak rajta, mintául I. Péter cár szentpétervári lovas szobra szolgálhatott. A talapzaton felirat: arkadag binasy – a haza patrónusa.

Jártunk bevásárlóközpontban, piacon, és azt tapasztaltuk, hogy áruhiány nincs, az árak is kedvezőek. Telefonkábelem az utolsókát rúgta, Ashgabatban egy szakboltban potom áron tudtam újat vásárolni. Az utazási tapasztalatainkról szóló

A Kara-kum-sivatagban

összeállítás profiljához nem tartozik hozzá, hogy részletes szóljak a költségekről, de ha a pénzváltás már szóba került, álljon itt egy másik adat is. Nisai kirándulásunk viteldíja a 16 kilométerre fekvő romokhoz átszámítva 8, azaz nyolc magyar forintba került. Utazásunk költségein túl kellemes meglepetést jelentett, hogy nagyon sokan – elsősorban a hölgyek – a mindennapokban is hagyományos türkmén ruhát hordanak. Az új elnök az iskolákban kötelezővé tette a népviseletet, mint iskolai formaruhát. Főként a lányok ruházata tetszetős, a fiatalok zöld, az idősebb diákok piros ruhát viselnek.

Ashgabat repülőtérének sziluettje – a repülőtér tervezésében és kivitelezésében magyar cég is részt vett – hatalmas, kiterjesztett szárnyú sólyomra emlékeztet. Innen indultunk tovább Azerbajdzsán fővárosába, Bakuba. A terminál tetszetős, a forgalom azonban gyér. Sokszor órákig nem indul semmi, az üres kapuk előtt azonban mindenütt rendőrök posztolnak. Ütlevélünk egymást követően hatszor ellenőrizték, majd beszálltunk a gépünkbe, és rövidesen elhagytuk ezt a különös országot.

EKKORA KETTŐSSÉGET UTAZÁSAIM SORÁN TALÁN SEHOL SEM TAPASZTALTAM

Pedig a szovjet múlt és a posztsovjét időszak évei a közeli Üzbegisztánban és Azerbajdzsánban is hasonlóképpen zajlottak. Ez utóbbi két helyszínen az utóbbi években látványos nyitások vagyunk tanúi. Türkmenisztánba a külföldiek számára nehéz a bejutás, a helyiek viszont – ha nem is zökkenőmentesen – ellátogathatnak a szomszédos országokba.

Kunya-Urgencs mauzóleumai

Érdemes lenne tanulni a szomszédoktól. Idő is jutna rá, mert az iskolai reform során a Ruhnama tanulmányozását heti egy órára csökkentették. A sok kedves és pozitív beállítottságú lakosnak bizonyára nem lenne ellenére, ha az aranyozott Türkmenbasi-szobrokat körülvevő csend helyett fiatalok nevetése töltené meg Ashgabat parkjait. Minden jót, türkmének!